

Fridtjof Diesen:

Så stort et kall -

- Richard Wagners liv og verk -

(Framhald)

MESTEREN var ingen god økonom. Han brukte opp de penger han fikk fatt. Han tenkte og handlet nok så impulsivt. Han var ingen mann for det rent praktiske og de sparsommelige. Han var meget av en Krösus. Fru Wagner var mere jordnær. Hun ante ingen ting om mennens store vyer. Tenk om han hadde fortsatt i »Rienzi« spor. Hvorfor blandet han seg opp i alt som han ikke hadde noe med. Hvorfor gikk han i landflyktighet og satte seg opp mot konger og fyrster i heimlandet? — Hvorfor satte han sin helse på spill, hvorfor arbeidet han om natten i stedet for å sove? — Han var fylt av så mange merkelige ideer. Ja, hvorfor det og det? — Fru Wagner hadde nok med sitt kjøkken og sin have. Hun var enkel, grei og liketil i sin hushjerner.

Richard Wagner maktet ikke å skrive et eneste notetegn eller et ord i tarvelige og stygge omgivelser. — To vidt forskjellige mennesker! Men hvem blandt menneskenes barn har rett til å dømmes eller fordømmes Fru Wagner ble trofast inntil hun skjønte at det ikke nyttet mer. Hun delte de verste årene med mesteren. Senere ble det en annen kvinne som kom til å oppleve hans store gjennombrudd og store seier i Bayreuth, byen som er knyttet til Wagner mer enn andre byer i Tyskland.

FRANZ LISZT kjempet for at Wagner skulle bli benådet eller i hvert fall fikk lov til å komme til Weimar. På Goethes fødselsdag den 28. august 1850 dirigerte Liszt den første oppførelsen av »Lohengrin«. Fra inn- og utland strømmet gjestene sammen til denne opplevelsen, en merkelig situasjon hvor mesteren selv ikke kunne være til stede. I et brev til Wagner skrev vennen: »Din Lohengrin er et gedigent verk fra først til sist. Jeg fikk tåre i øynene.« Wagner kvitterte med å si at Lohengrins lysende stjerne skal stråle ut fra det vesle Weimars rike kunst- og musikkiv.

WAGNER ønsket seg et stille hus hvor han kunne arbeide mere uforstyrret. Og plutselig som ved et trylleslag i eventyrenes verden ble Wagners ønske oppfylt. Det var takket være en familie Wesendonck at Wagner kunne få dette fristed som ble kalt »Asylet« og det lå på tomta til Wesendoncks egen ville »Den grønne høyde«.

Herr Otto Wesendonck var egentlig fra Tyskland, men hadde slått seg ned i Sveits, i Zürich, hvor han drev en grosserervirksomhet i silkebransjen. Fru Mathilde Wesendonck, født Luckemeyer var fra Wuppertal — Elberfeld i Rhinland. Hun var meget vakker, kunstelsker og høyt musikalsk begavet. Wagner skrev igjen til Liszt:

»Hvilke følelser i denne fagre sommertiden! — Jeg kastet ett blikk fra mitt »Asylet« over ha-

gen og blomsterfloret, jeg lyttet til gresshoppenes musikk i rosebuskene. Nå er flytningen overstått, alt står på plass, mitt arbeidsværelse er elegant og smakfullt innrettet. — Arbeidsbordet står ved det store vinduet som gir en praktfull utsikt over sjøen og alpine. Her er stilhet og fred. Min hustru har gode arbeidsmuligheter i hagen med sine frukttrær, grønnsaker og blomster. Jeg kan spasere og samle inntrykk. Wesendoncks er mine største velgjørere. Jeg takker himmelen for dem«.

FAMILIEN WESENDONCK førte et stort hus med mange fester og gjester. Wagner var det ofte og moret dem med sin humoristiske opptreden. Fru Wesendonck var forfatterinne og hadde skrevet flere bøker, særlig eventyr for barn, men ingen av hennes litterære arbeider har nådd en slik berømmelse som hennes fem dikter som Wagner satte musikk til. Disse heter Engelen, Drømmen, Smerten, Stå stille! og i Drivhuset.

Her skal vi gjengi et i norsk oversettelse:

Sol med tåreblandet øye
synker du mot kvell så rød
borte bak hav og fjerne høye.
Dog på ny i all din prakt
Dagens komme har du meldt
neste gry av døden vakt
som en seierskronet helt.

Hvorfor skulle jeg da klage
når av lengsel hjerte sved?
Solen kjenner natt og dage
Også solen må gå ned.

Lar sorg kun fryd tilbake
spirer liv så fram av grav
da, natur, du min takk du tok
for den smerte du meg gav! —

DET vakre og rike bekjentskapet og vennskapet mellom fru Wesendonck og Wagner er skildret i en hel bok med skildringer og brever. Den er vel verd et studium. Fru Wesendonck forteller om dette:

»I løpet av 1853 tok vi opp våre vennskapelige forbindelser. Jeg elsket Beethovens musikk og Wagner beundret den og tolket den på et mangesidig vis. I 1870 skrev Wagner en ypperlig bok om forbildet Beethoven i anledning av hundrede års dagen for mesterens fødsel. Han spilte alltid Beethoven med inderlighet og hengivelse. Han leste sine mesterlige vers og jeg ble henrykt over dem. Det gledet ham at jeg kunne følge ham i hans høye flukt opp mot de store tankers verden som beiselet ham. I 1854 førte han meg således inn i Schopenhauers filosofiske anskuelser som på denne tiden opptok ham meget sterkt«.

WAGNER som var så omfiendlig over andres kritikk og tilrettevisninger hørte gjerne på fru Wesendoncks velmente og kloke råd. Fru Wesendonck har også skildret de

ytte trekkene ved Wagners personlighet på denne livlige måten:

»Richard Wagners hode er stort og imponerende som tilhørte det en fyrste. Hans ansiktsstrekk er skarpe som om en bildehugger hadde meislet det i den hensikt å forme en Caligula-type. Men uttrykket! Det er mildt og ømt, ja, vakt, og når han er sammen med oss, hans venner, ser han ut til å være et godt, fromt og lykkelig barn. Du skulle se hans gode, strålende, muntre øyne! Hans skuldre og bryst passer sånn noenlunde til dette mektige herskerhode. Men den øvrige del av hans legeme harmonerer alldeles ikke med det. Benene er altfor korte og tynne, de synes nesten å vakle under byrden av den kraftfulle torso. At han som elsker legemsskjønnet og brøds-skuldrede mennesketypen til å framstille sine helter med, at han som nesten likegyldig for ansiktsrekkenes skjønnhet så avgjort vermer for sunde og yppige kvinneskikkelser at han

må trekkes med en nesten komisk figur, en kropp hvis arkitektur er så forfeilet. Hvor synd! Men tror du at man legger merke til noe av dette, når han taler-spiller eller dirigerer sitt orkester? — Akk, nei, en stupid med denne store mannen er nok til å gjøre ett fattig liv rikt og lyst«.

FRU WESENDONCK forsto ham og gjorde det hun kunne for å ta bort alt det som virket forstyrrende for ham, denne meget sensible kunstner. På et tidlig tidspunkt ble det helt klart at noe mere enn vennskap var det ikke tale om. Men vennskapet varte livet ut. Hun inspirerte ham til kjærlighetsdramaet »Tristan og Isolde«, en vakker klassisk romance utformet i Frankrike og med handlings forløp i Cornwall, England og i Irland. En vidunderlig perle i verdenslitteraturen som Richard Wagner gjennom sin stoffbehandling gjorde uodelig. — Kort fortalt er historien om »Tristan og Isolde« slik. Tristan, Kong Marke av Cornwall's søstersønn skal ledsake Irlands kongedatter Isolde til sin herre som brud. Men Isolde elsker Tristan og vil heller dø i hans armer enn å bli kong Markes dronning. Hun bønnfaller Tristan om å ta giftbegeret sammen med henne. Tristan er villig, men Isoldes kammerpike Brangone gir med kjærlighetsdrikket i stedet. Noen tid etter at når de land hvor kong Marke venter dem. — I annen akt drar kong Marke på jakt og Tristan og Isolde møtes i slottshaven der de omfavner hverandre. Den onde Melot, en av kongens tjenere, spionerer på dem og forteller kongen om stevnet. Tristan blir

såret i den kamp som følger og blir hentet av sin tjener Kurvenal som bringer ham til hans eget slott. I tredje akt sender man bud til Isolde for hun er den eneste som kan lege hans sår. Hun kommer, men Tristan er merket av døden og Isoldes hjerte brister av sorg. Kong Marke kommer også forsent til å tilgi de to unge. — Egentlig hadde Wagner begynt på sitt kjemperverk »Nibelungenring«, men under arbeidet med Tristan brøt han av for en tid.

DA oppsto det en pinlig situasjon i idyllen på den grønne høyde. Fru Minna Wagner var mistenksom og sjalu. Hun misforsto vennskapet mellom Wagner og fru Mathilde. En dag brøt hun et brev til fru Wesendonck, oppsøkte henne øyeblikkelig og skjedde henne fryktelig ut og framkastet de groveste beskyldninger. — Fru Wesendonck ble dypt krenket og betrodde seg til sin mann. I all hast måtte Wagner forlate stedet. Han dro til Venezia og arbeidet videre med »Tristan og Isolde«. Men først sørget han for at fru Wagner reiste heim til Dresden hvor familiens gode venn, Dr. med. Pusinelli tok seg av hennes ve og vel.

I et brev til søsteren Clara skrev mesteren:

»Det som oppholdt meg i disse lange årene ved Minnas side, til tross for den skjebnesvangre forskjell i vår karakter og smak er den kvinnes kjærlighet som jeg nys fortalte deg om. Hun den annen nærmet seg til meg i begynnelsen, engstelig, forsiktig og tvilende, men etter hvert mere fortroelig og sikker. I mellom henne og meg kunne det aldri bli tale om et intimt forhold på en annen måte enn et rent åndelig fellesskap. I vårt samvær var alt lavt og uverdig bannlyst. Vi gledet oss over å gjøre noe godt. Allerede i begynnelsen gjorde hun alt for å lette byrdene for meg. Hun kjempet for å skaffe meg økonomisk frihet. Vi forsøkte å holde våre følelser hemmelig for hverandre, men det nyttet i lengden. Det var da jeg ble inspirert av henne at jeg skrev teksten til »Tristan og Isolde«. For der ville Isolde dø, når hun i sorg merket at hun burde tilhøre en annen. Du kan forstå kjære søster hvorledes vårt liv etter dette kom til å forme seg! — Oppførelse og forsakelse ble vårt lodd. Vi forsto snart at det var umulig med et ekteskap. Vi resignerte, vi avsto fra alt, led alt og tålte alt. Men vi kunne ikke drepa vår kjærlighet. I begynnelsen forsto min hustru at hun intet hadde å frykte. Hun tålte vårt samvær. Fru Wesendonck fine takt hjalp oss over alle våre vansker. Men så kom sladder og førte en uoversky av ond over oss. — Minna brøt vårt brev, leste det, men forsto ikke den understrøm av resignasjon som gikk gjennom det, hun misforsto alt, oppfattet alt høyt edelt som noe ubehagelig og mistet besinnelsen helt. Hun ble vill og rasende og laget opprivende scener. Det måtte tilkalles læge. Og hun fornærmet fru Mathilde brutalt og skånsløst. Med et brev i hånden hadde hun ropt: »Dette burde jeg vise Deres mann!« — Fru Mathilde svarer at hennes mann »viste godt om vårt vennskap. Ja, slik innførte hun en mislyd i vårt harmoniske liv, noe som ikke lot seg fjerne«.

Disse pinlige scenene har gjort det nødvendig for meg å forlate vårt paradis med min nervesyke hustru. Hun er halstarrig, plaget av en mengde tvangsforestillinger, hun er snart ute av seg, av sinne, snart oppløst i tårer og hun plir mer uavlatelig. Livet er nå engang en byrde. Og arbeidet! Det er umulig å skrive og komponere med denne kvinne ved min side.

Jeg vil derfor skilles fra henne og så gjelder det å arbeide uten rast eller ro, langt borte fra henne som jeg elsker så uendelig høyt!« —

UNDER oppholdet i Italia svinget stemningene fra dag til dag, men brevene vekslte tanker og planer mellom Venezia og Zürich. I et av brevene heter det lett spøkende: »Mathilde! Kjære barn. Dette er en fryktelig historie. Mesteren har igjen gjort det godt. Akkurat om den kjære Gud for omkring 6000 år siden har jeg heller ikke et eneste menneske til å rose meg. Jeg spilte nettopp igjennom den første akt av »Tristan og Isolde«. Derfor sier jeg til meg sjøl, Richard du er pokker til kar!« I et annet av sine brev skrev han:

»JEG innser klart at jeg dengang hadde min høyeste og blomstringssperiode. Jeg kommer aldri mer til å føle så liflig og produsere så rikt. Nå er jeg henvist til å leve på den tids inntrykk, den rike høst som jeg dengang opplevde, kan jeg fantasere meg inn i en slags avglans av den lykke og kunstnerinspirasjon som da ble forundt meg. Hva har hun ikke gitt og inspirert meg til!

FLYKTINGEARENE forsvant. Wagner fikk reise til Frankrike, Italia og England hvor han fikk dirigere det glimrende London-Filharmoniske orkester. Han ønsket seg til sitt barndoms gulland Hellas, men denne reisen kom aldri i stand. Så lenge Wagner oppholdt seg og hadde en fast bopel i Sveits fikk han besøk av Franz Liszt, Hans von Bülow, familiene Ritter, Wesendoncks, hans franske venninne Jessie LaLuzott fra Bordeaux og byskriveren Jacob Sulzer i Zürich. De sang, musiserte, leste og diskuterte tidens aktuelle problemer i vitenskap og politikk. Wagner kunne bli som forvandlet i vennekretsen. Han løp omkring, stupte kråke og utfoldet sitt eminente scene-talent. Alt bar preg av glede og munterhet. Pessimismen var forsvunnet, men når han var ensom og ute av stand til å arbeide kom den gjerne igjen og la likesom et tåketeppe over ham. Men vennene trodde på ham.

(Framhald)

FØROYA

BANKI

banki FØROYA